

AE-649

M.A. (Final)

Term End Examination, 2016-17

SANSKRIT

काव्यशास्त्र एवं सौंदर्यशास्त्र समूह

Paper - X

गद्यकाव्य, नाट्यशास्त्र तथा सौंदर्यशास्त्र

Time : Three Hours] [Maximum Marks : 100

[Minimum Pass Marks : 36

सूचना : सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

इकाई-I

1. सन्दर्भ प्रसङ्गसरं कयोश्चिद् द्वयोः व्याख्यां कुरुत : 30

(क) यश्च मन सिधर्मेण, कोपे यमेन, प्रसादे धनदेन,
प्रतापे वह्निना, भुजे भुवा हशि भ्रिया, वाचि
सरस्वत्या, मुखेशशिना, बले मारुता, प्रज्ञायां
सुरगुरुणा, रूपे मनसिजेन, तेजसि सवित्रा च
वसता सर्वदेव मयस्य प्रकटितविश्वरूपाकृते
रनुकरोति भगवतो नारायणस्य।

(2)

- (ख) यहिंमश्च राजति जितजगति परिपालयति महीं
चित्रकर्मसु वर्णसङ्करा, रतेषु केशग्रहाः, काव्येषु
दृढबन्धा शास्त्रेषु चिन्ता, स्वप्नेषु विप्रलम्भा,
छत्रेषु कनकदण्डा, ध्वजेषु प्रकम्पा, गीतेषु
रागविलसितानि, करिषु मदविकारा, चाषेषु
गुणच्छेदाः ।
- (ग) तस्य च राज्ञः कलिकालमयपुञ्जी भूतकृतमु-
गानुकारिणी, त्रिभुवनप्रसवभूमिरिव विस्तीर्णा,
मज्जन्मालवविलासिनी कुचस्फालनजर्जरी-
कृतोर्भिर्भालया जलावगाहनामात जपकुञ्जरकुम्भ-
सिन्दूरसन्ध्यायमानसलिलया उन्मदकलहं
सकुलकोलाहलमुखरी कृत कूलया वेत्रवत्या
परिगता विदिशाभिधाना नगरी राजधान्यासीत् ।
- (घ) अथ प्रतीहारी नरपति कथनानन्तरमुत्थाय तां
मातङ्गकुमारीं प्रवेशयत् । प्रविश्य च सा
नरपतिसहस्रमध्यवर्तिनमशनिभम पुञ्जितकुलशैल-
मध्यगतमिव कनकशिखरिणम्,
अनेकरत्नाभरणकिरणजालकान्तवयव -
निद्रायुधसहस्रसज्जादिताष्टदिग्विभागमिव
जलधरदिवसम् ।

इकाई-II

2. निम्नलिखितयो रेकं चरित्र-चित्रणं कुरु :

(क) चन्द्रापीड

(ख) पुण्डरीक

10

अथवा

(3)

‘कादम्बरीरसज्ञाऽहारोऽपि न रोचते’ समीक्षा कुरु।

इकाई-III

3. अधस्तनेषु द्वयोः व्याख्यां कुरुत :

- (क) अर्थ प्रकृतयः पञ्च पञ्चावस्था समन्विताः। 20
यथासंख्येन जायन्ते मुखाद्याः पञ्चसन्धयः।
(ख) क्रोधेनावभृशेद यत्र व्यसनाद्वा विलोमनात्
गर्भनिर्खिन्नबौजार्थः सोऽवमर्म इति स्मृतः।
(ग) द्वेधा विभागः कर्तव्यः सर्वस्यापीहवस्तुनः।
सूच्यमेव मवेत्किञ्चिद् दृश्य श्रव्यमश्रारम॥
(घ) अर्थोपक्षेपकै सूच्य पञ्चमिः प्रतिपादयेत्
विष्कम्भ चूलिकाङ्गस्माङ्गावतार प्रवेशकैः।

इकाई-IV

4. कश्चिद् द्वौ व्याख्या कार्या :

- (क) महासत्त्वोऽतिगम्भीरः क्षमावानविकल्थनः।
स्थिरोनिगूढाहङ्कारो धीरोदात्तो दृढव्रतः॥
(ख) गीतनृत्य विलासाधैर्मृदुः शृङ्गार चेष्टितैः। 20
(ग) ज्ञायमानवया तत्र विभावो भावपोषकृत
आलम्बनोद्दीपनत्वं स च द्विधा।
(घ) पाठ्यंतु संस्कृतं नृणामनीचानां कृतातानाम्।
लिङ्गिनीनां महादेव्या मंत्रिजावेश्ययोः क्वचित्॥

(4)

इकाई-V

5. कयोश्चिद् द्वयोः व्याख्या कुरुत :

(क) गूढार्थपदपर्यायमाला प्रश्नोत्तरस्य वा
यत्रान्योऽभ्यं समालापो द्वेधोद्धातुर्व तदुच्यते ।

(ख) यत्तत्रानुचितं किञ्चिन्तायकस्य वा
विरुद्धं तत्परित्याज्यमन्यथा वा प्रकल्पयेत ।

20

(ग) त्रिमेवस्तु प्रसिद्धं स्याद्वृत्तयः कौशिकीं विना ।
नेतारो देवगन्धर्वयक्षरक्षेम हो रगाः ॥

(घ) एवं वीथी विद्यातथा द्वयेक पात्रप्रयोजिता ।
उत्सृष्टिकाङ्क्षे प्रख्यातं वृत्तं बुद्ध्या प्रञ्चयेत ॥